

ÄLSKAD OCH SAKNAD

SUSIE BOYT

Älskad och saknad

ÖVERSÄTTNING EVA ÅSEFELDT

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Albert Bonniers Förlag
Box 3159, 103 63 Stockholm
www.albertbonniersforlag.se
info@albertbonniers.se

ISBN 978-91-0-081008-5

COPYRIGHT © 2021 by Susie Boyt

ORIGINALETS TITEL Loved and Missed

ÖVERSÄTTNING Eva Åsefeldt

OMSLAG Sara R. Acedo

FÖRSTA TRYCKNINGEN

TRYCK ScandBook, EU 2026

Till Mary och Cecilia

I forgive you Maria
Things can never be the same,
But I forgive you Maria
Though I think you were to blame,
I forgive you Maria,
I can never forget,
But I forgive you Maria
Kindly remember that.

STEVIE SMITH

ETT

Jag hade besök av några gamla spöken på kvällen, ett högtidligt vittnesmål i kappor och sjalar. Jag tänkte fortfarande på dem som tjejerna – Christine, Sarah och Fran – en gång i tiden var vi en sammansvetsad kvartett, drev nitiskt med varandra, utbytte hemligheter på busshållplatsen i V-ringade akryltröjor, oförskräckta, galna i mascara, en aning heroiska, otåliga att pröva alla gränser.

Christine var vår härskare: glättad både till det yttre och till personligheten. Hon såg ut lite som Snövit men var mer turbulent lagd – skarp, smart, intelligent, riktigt intelligent – och det faktum att hon gillade en kändes ofta något förvånande, oroande och smickrande på samma gång. Vid ett tillfälle använde jag ordet »olojal« framför henne, vilket inte är mycket till ord och jag ångrade det i flera veckor även om det *står med* i ordboken. Hon har mjuknat något sedan dess. Sarkasmen är borta. För trettio år sedan lämnade hennes man Luke henne med två små barn, till allas stora förvåning, och nio år senare skrev

han ett brev på blått papper och bad att få komma hem igen, bara så där.

Jag hade inte träffat henne på länge, men hon ringde och vi sågs för att diskutera saken. Det var kallt och blåsig utem en hon ville promenera, så att takten och rytmen skulle hjälpa till att få allt att falla på plats, det och det stärkande ljuset. Jag köpte ett skrivhäfte och två vässade blyertspennor och vi satt på en bänk med trasiga ribbor i Finsbury Park, så nära att våra knän nuddade vid varandra. Christine var passande klädd, i vinröda spanska stövlar och en snygg regnkappa som fladdrade i vinden, och vi ritade upp två spalter, en för ja och en för nej. Jag bidrog inte särskilt mycket. Jag var inte säker på hur jag skulle framställa mig. Men jag nickade solidariskt då och då, ansträngde mig för att inte underblåsa någon förbittring. Vi hade inga problem att fylla nej-spalten – han lade rå lök i salladen, plockade isär sin leriga cykel på köksbordet och det var inte ens hälften – ändå tog hon tillbaka honom. Ett misstag, tyckte jag, när tilliten var borta. Om han hade gjort det en gång, sa hon, eller ja, tre gånger som hon kände till. Han var den sortens man vars liv bestod av ständiga undanmanövrer; hemlighållande och mörkläggningskom naturligt för honom, utstuderade borttrollningsnummer. Han värnade sitt privatliv så mycket att han inte ens ville att man frågade hur han mädde.

»Har det hänt att du har sprungit på honom, ute på stan?« sa hon.

»Nej.« Jag skakade på huvudet.

Han berättade för mig en gång att det olevda livet skrämde honom, vilket jag inte kunde tolka som något annat än förakt för hemmets band. Men han hade en fantastisk förmåga att få en att känna sig mindre ointressant en vanlig kväll, tidigt på morgonen. Och han blev rörd av hennes storsinhet, kände sig lyckligt lottad och tacksam över att få komma hem. Han slog sig till ro, började lägga en stor del av fritiden på att planera saker som gjorde henne och pojkarna glada. Hon var konstnär och nu när barnen hade flyttat hemifrån kunde hon måla hela dagarna, hela nätterna ibland, tankspridd och disträ i färgfläckt blåställ. Faktiskt en riktigt bra konstnär, även om jag undrade om hennes tavlor inte hade ett slags tillkämpad frenesi. Som inte handlade om någonting. Hon ställde ut vart tredje år eller så. Kanske var det småaktigt av mig. Jag kunde vara småaktig ibland.

Sarah och Fran var fortfarande bästa vänner och bodde på gatorna bredvid varandra. Fran jobbade hårt på ett barnboksförlag; hon var en självständig, plikttrogen och noggrann människa. Jag tror aldrig att hon har varit något annat än singel. Nu höll hon på att skriva en egen roman – om sina föräldrars sexliv, tydligen – men mer än så kan jag inte säga, sa hon, som om jag inte var materialet mogen. Sarah var mjukare, inte så välstruken, generös. Hon hade flyttat ihop med Geoff – han var lite för bullrig och hejig för min smak men fantastisk på att laga mat,

även om han gjorde en väldigt stor grej av det – och hon hade nyss lämnat lärarlivet bakom sig. Det var dags för hennes andra akt, så hon och hade öppnat en liten butik i hörnet av en antikmarknad, två gånger tre meter med en livsfarlig spiraltrappa i metall och en ännu mindre övervåning. Där sålde hon gamla kläder: vita viktorianska nattlinnen, pärlbroderade koftor, blomsterprydda trettio-talsklänningar i siden och crêpe liksom spetsgardiner som hon ibland sydde om till bröllopsutstyrselar i edvardiansk stil. Det var en romantisk inramning för henne, tyckte hon, ett ljust gyllene sken jämfört med skoltavlans grå skuggor som inte var smickrande för någon. Men nu lade hon varje ledig sekund på att lappa och laga i stället för att rätta, vilket var ädelt och kvinnligt förstås, men var det ett framsteg? Jag var inte helt övertygad.

Jag undrade vad de skulle säga om mig. Lång, brunhårig, förtvivlad? Skulle de säga att jag för att vara modig hade blivit tvungen att bli hårdare?

Vi satt i mitt lilla vardagsrum, utportionerade i de havsgröna fåtöljerna och den gamla blå soffan, halvviskade för att inte väcka Lily som sov i rummet intill. När alla var tysta kunde man höra henne dra in luft i lungorna. Jag älskade att lyssna på henne när hon sov eftersom det lät som om hon andades in liv. Mina gäster ville veta hur det var med Eleanor; de frågade i alla fall, men jag visste aldrig vad jag skulle svara. Ibland försökte jag med: »Hon är som vanligt« eller ett lite snett »Ja, ni vet«, men det

var svårt att få till rätt tonfall. En gång hade jag gjort misstaget att säga att läget var »stabilt«, i betydelsen att jag inte kände till något som på sistone blivit sämre, vilket inte är den vanliga definitionen av »stabil«. Först tog de det som en förbättringsförklaring och gav mig breda vädjande leenden och tårfyllda blickar, men ingen av dem pressade mig när de förstod hur det faktiskt låg till. Ibland var jag orolig att de skulle tycka att jag inte var tillräckligt ledsen eller tro att jag hade tappat modet. Jag kände alltid av när något låg i luften: obehag, fördömanden, ett märkligt slags laglöst tryck som gjorde att jag stålsatte mig.

Det fanns en tanke om att Lilys närvaro på olika sätt vägrade upp för att jag förlorat Eleanor. Och när jag hörde hur hon under festligt mumlande bearbetade sin dag via babymonitorn medan jag satt vid köksbordet och rättade uppsatser *var* det något ljusst och perfekt över vår lilla tvåsamhet. Jag brukade le åt monologerna som bara lät mer internationella ju tröttare hon blev. Men om Lily började tro att det var hennes jobb att lappa ihop mig så skulle jag ha misslyckats ännu en gång.

»Vilken tur att du har din undervisning«, sa Christine, sa Sarah, Fran. Detta berömda universalmedel! (Det var ordagrant vad de hade sagt förra gången vi sågs, ett par år tidigare.) Jag hällde upp glas med halmgult vin. Mina gamla klasskamrater hade redan fått kuddar att luta sig mot, vattenglas och gröna oliver med mandel eller klar-röda paprikatungor ur en burk. Den kornblå koftan jag

höll på att sticka till Lily låg med ärmarna utsträckta över armstödet på min fåtölj. I deras sällskap märkte jag att jag försökte framstå som extra omhändertagande. Kanske var det viktigt för mig att de visste att Eleanor en gång i tiden hade haft tillgång till skatter som hon slösade bort, valde att slösa bort. Det är något av det svåraste med personlighet – effektivt förmedlad får den alltid den där vaga lukten av skådespeleri som grumlar till allt. Jag ville att de skulle se mig i ett barmhärtigt ljus. Kanske var jag bara väldigt trött.

»Det hände en sak nu i veckan«, sa Christine. »Jag visste inte om jag skulle nämna det.«

»Jaså?«

»Alltså, det var inget stort men – åh, jag vet inte. Eller nej, glöm det. Jag borde inte ha sagt nåt.«

Sådant stod jag inte ut med.

»Nu måste du berätta«, muttrade Sarah.

»Är det något hemskt?«

»Ne-nej. Inte så värst, inte *hemskt*, inte så värst hemskt.«

»Kan du säga vad det var?«

»Jo, men jag var på väg hem från Sainsbury's och gick förbi tunnelbanan och du vet utanför stationen där det ofta sitter folk och dricker, hemlösa och såna eller – jo, det satt ett gäng där vid ingången och de hade sovsäckar och en massa grejer utspridda omkring sig, flaskor och kartonger, filter, mjölk, cigaretter, ett flingpaket tror jag, och så hade de en liten skylt där det stod att de gärna

ville ha pengar och en av dem hade en jättestor hund och en annan hade en gitarr och en av dem, en av dem var Eleanor.«

»Jaha.«

»Jag menar, de såg ut att ha det riktigt muntert. *På sitt vis.*«

»Du får det att låta nästan – vad heter det nu igen – *pikareskt.*« Jag tänkte på en hemlös kvinna jag ofta sa hej till. Hon höll sina vilsna ägodelar hårt tryckta mot bröstet som om de var hennes familj.

»Inte riktigt så kanske.«

»Nej nej. Jag bara . . . Det var ett skämt.«

»Det som var svårt var att jag inte har sett henne på några år och hon var så annorlunda och när jag såg henne visste jag inte hur –«

»Du blev chockad. Såklart. Det är förståeligt.« Jag försökte låta mild, men det var en ansträngning.

»Jag blev faktiskt lite chockad. Nästan som om –«

Det skrämde mig när folk började använda bildspråk. »Hon var som en vacker klänning, halvt förstörd i tvätten«, »Hennes ansikte var en ruin över förspilda dagar« eller vad det nu var. »En valvruin«, jag stod inte ut med sådant. Hopslängda fraser från någon ratad Shakespeare-sonett. Eleanor hade alltid sett bra ut och det kändes lite extremt att folk nästan blev uppspelta av tanken på att det kanske inte längre var sant. Hade de hållit hennes utseende emot oss när hon var yngre? (Hon kunde vara

reserverad på det där sättet som vackra människor ibland är.) En gång hade en av dem sagt att hon såg ut att vara »redo för lungkliniken«, som om det var något slags *referens*. Jag visste att jag inte fick ta illa vid mig.

»Förlåt«, sa jag bara. »Jag är ledsen. Det måste ha varit –«

»Nej nej nej«, sa hon. »Jag menade inte alls att *du* ska behöva –«

»Det är lugnt«, sa jag. »Det är ingen fara. Det är bara ...« Jag gungade fram och tillbaka i fåtöljen och ögonen tårade sig, men det var inte särskilt upprörda tårar. Det fanns något förnuftigt över dem.

»Men Ruth! Nu har jag ju fått dig att gråta. Åh, så hemskt!«

»Det är ingen fara – det är bara, det är bara kemiskt.« Jag baddade mig under ögonen med knogarna.

»Jag vet inte om det var rätt sak att göra eller inte, men jag gick fram och kysste henne på pannan«, sa Christine. »Och de andra var lite smutsiga och luktade illa men det gjorde inte hon, det var bara att hon har så tunt hår nu, det såg liksom stripigt och rätt sorgligt ut, och man såg hårbotten, rosa och fnasig, och jag är ledsen om det var fel av mig men jag gav henne en tiopundssedel. Jag kunde bara inte låta bli.«

Det tog andan ur mig lite grann. »Tack«, sa jag och menade det. Jag hade inte vetat att jag fortfarande kunde känna tacksamhet; det kändes så gammaldags, nästan

onaturligt, något som tillhörde en oförställd och svunnen tid i mitt liv. När Eleanor var liten och fick vattkoppor hade jag doppat en bomullspinne i kylbalsam och målat små rosa kronblad runt prickarna, bundit samman blomorna med löv och stjälkar som slingrade sig över den febriga huden, sett hur de torkade och blev kritigt vita. Det hade varit en oförställd tid. Jag slöt ögonen en kort stund. Jag brydde mig inte om pengarna men det störde mig att hennes hår, som väl ändå måste anses vara oskyldigt, hade blivit så hårt utdömt.

Det var väldigt ansträngt i rummet plötsligt. Uppenbarligen ville ingen säga eller känna någonting utan min tysta tillåtelse. Mina vänner visste att jag kunde vara sträng. Det var intimt på gränsen till kvävande, hur det lilla rummet pulserade av spända kvinnliga nerver. Och där satt mina gamla skolkamrater och badade i medkänsla eller försökte i alla fall, försökte att inte göra det kanske, det var svårt att veta vilket. Sarah hade en förrymd tår rinnande längs kinden och när hon svepte bort den med tumnageln fick hon ett blodrött märke i huden. Så ville jag inte ha det.

Det var en uttryckslös oktoberdag, osäker. Solen stod lågt och saknade form. Snart började ljuset försvinna helt och jag lade märke till skenet från gatlyktorna när de tändes, en efter en. Skam. Ånger. Sorg. Dagen därpå skulle klockorna ställas tillbaka. Den glittrande spurten fram till jul. Jag visste inte hur jag skulle hålla mig flytande. Så orimligt mycket stolthet mitt liv verkade kräva. Antingen

det eller ingen alls. På gatan utanför såg jag två flickor linda och knyta ett rep runt en lyktstolpe och en av dem hoppade in och ut medan den andra vevade i takt: »... älskar du mig, svara ärligt ja eller nej. Ja, nej, ja, nej...« Plötsligt hördes rop, en bildörr smällde igen och jag såg en ung kvinna i kort svart klänning med flaxande vit handväska komma springande nedför gatan, tjutande av skratt.

»Vad kan vi göra?» vädjade Sarah. »Vad kan vi göra för dig, Ruth?»

Jag var inte säker på att deras behov av att hjälpa till var mitt problem. Jag fantiserade om att göra uppror, men i stället log jag bara.

I just det ögonblicket kom Lily intultande i vardagsrummet, heroisk i sin blåvita pyjamas, med tillplattade lockar och rosa ögonlock som fått en gul sömnskorpa längst in. Hon blinkade och tog in anblicken av kvinnorna nästan som i en dröm och sedan lyfte hon handen till pannan – en vagt Garboliknande rörelse, tyckte jag, en dramatisk stumfilmsgest – och kröp upp i mitt knä, vecklade ut en förvånande mängd armar och ben, sex eller nio kändes det som, och klamrade sig fast vid mig som om hon var en koala och jag ett träd, inte exakt så men det var som ett tillkännagivande av att jag var, att min kropp var hennes hem, hennes naturliga habitat. Om någon just då hade sagt att hon kom från mig så hade jag trott på det.

Det kändes som en oerhörd lojalitetsyttring och under en sekund satt jag alldeles stilla. Plötsligt var jag säker

på att de församlade kvinnorna var svartsjuka på ett sätt som jag bara två minuter tidigare inte hade kunnat föreställa mig. För en kort stund kändes mitt liv knappast sönderslaget alls.

Gästerna gick och jag blev sittande i halvdunklet, med Lily utsträckt över mig och en solid känsla av tacksamhet i kroppen. I det varma lugn som strålade ut från hennes armar och ben började jag dagdrömma. Jag kände spåren av en jul med vassa kanter. Några år hade gått sedan dess och målen hade ändrats, förväntningarna justerats ner till något mer realistiskt, och nu kändes den märkliga dagen som ett gammalt foto man en gång sorterade bort för att man såg ful eller sur eller inte klok ut bara för att senare återfinna det i en bunt gamla brev och inse att man skulle ge ganska mycket för att se ut så där igen.

Eleanor hade inte haft någon lust att ses under julhelgerna – det här var tre år sedan, nära nog – men hon gick med på att ta en eftermiddagspromenad den tjugofemte. »Vad tror du om en picknick?» och eftersom hon inte sa åt mig att fara och flyga föreslog jag Regent's Park, någonstans med lite stämning – ibland behövde man svanar och sjöar och musikpaviljonger. »Ska jag hämta dig vid ett så åker vi dit tillsammans?» men hon bestämde att vi i stället skulle mötas vid en blygsam liten remsa gräs strax intill en huvudväg, några minuter från hennes lägenhet i Holloway.

Det var en mulen dag, orubbligt intetsägande, med ett grått och likgiltigt sken. Det var inte ovanligt för mig

att vakna ensam på juldagen, men ska jag vara helt ärlig sårade det min stolthet en aning. I parken växte en eller två spretiga dammiga buskar och det fanns tre träbänkar, varav en även tjänade som busshållplats, men egentligen var det mer av en glorifierad refug, i stort sett trädlös och liksom utanför lagens rāmärken. Definitivt en park att undvika sent på kvällen. När jag kom fram satt Eleanor på busshållplatsen tillsammans med Ben, alldeles för tunt klädd, och i det dystra ljuset såg hennes långa ljusa hår ut som stripigt julgransglitter. De spanade förvåntansfullt omkring sig, som om ingen hade förklarat för dem att det inte gick några bussar den tjugofemte december. Ben log med ett slags lättsam, burdus optimism som nästan kändes julig. Han reste sig och gav mig en kyss, välvilligt inställd till universum. Det var tredje gången vi träffades och hälsningen fick mig att hoppas att Eleanor inte helt hade vänt honom emot mig.

»God jul!« ropade jag och de log som om jag hade gett dem en långsökt komplimang. Jag undrade om vi kanske skulle våga oss längre in i parken – varför inte, det var trots allt jul – i stället för att hänga kvar vid bilvägen. De följde med in men Eleanor satte sig igen nästan med en gång, som om hon var gammal och inte orkade gå eller hade fått ont eller blivit stel i lederna.

»Vi kan inte stanna länge«, sa hon.

»Okej, hjärtat.« Hon var så blek.

Jag hade känslan av att spela upp en scen, en roll, när

jag fiskade fram termoserna ur väskan och hällde kaffe i de tre vita emaljuggarna med blå kant, sedan mjölk – varm mjölk – ur en mindre flaska. När jag gav Eleanor hennes julklappsstrumpa kände jag mig fånig, uppmärksamhets-sökande, nästan som en blottare. »Mamma!« utbrast hon, men hon lät glad. Hon öppnade den inte, höll den bara tryckt mot bröstet som ett litet djur. Jag anade hur det röda pappret runt klapparna mjuknade i värmen från hennes kropp; en ring av silverfärgat snöre föll till marken. Till Ben hade jag köpt en gammal tartanhalsduk i Black Watch-mönster från Sarahs butik – det skulle väl vem som helst bli glad för? Den kändes rejäl och värdig, en gentlemannahalsduk. Jag skulle gärna ha haft den själv. Han öppnade paketet med en gång, slet upp pappret. Han såg förtjust ut. Den var förvånansvärt elegant på honom när han virade den runt halsen och lyckligt och lulligt började humma: »Den är alldeles för fin för mig.«

»Struntprat!« sa jag. »Inte alls!« Vi skrattade alla tre, men skrattet lät farligt.

Jag tog mod till mig och bredde ut tre rödrutiga kökshanddukar på den gamla bänken, ställde fram några guldfärgade papptallrikar i en trekant, packade upp kalkonsmörgåsarna jag hade förberett med smörglänsande vitt och brunt kött som fortfarande var varmt. Jag hade lindat in kastanjefyllning i folie och smulade den över köttet, bredde ut tranbärssylt ur en kaffeburk med baksidan av en sked. Jag ställde ner en pappersmugg full av brysselkål

på bänken. Mina händer skakade. »Vintervitaminer«, mumlade jag och log snett, men kålen såg liksom falsk ut, som om den kanske bara låtsades. Jag hade med mig tre små flaskor Coca-Cola, de kurviga – det överdrivet hälsosamma har alltid skrämt mig – och rödvitrandiga sugrör om någon skulle vilja ha det. I en bärkasse hade jag en kartong smällkarameller med rödhakar på och jag lade två vid varje tallrik. Jag hade glömt servetterna med järnekskvistar hemma. Jag stoppade ett rött stearinljus i en äggkopp och tände vecken, kupade handen runt den och kände värmen bränna mot fingrarna innan vindhelvetet blåste ut lågan. Ingen sa någonting. Jag blev med ens väldigt medveten om hur mina fötter pressades mot den hårda marken, om tunn grå luft, tomheten under oss och över oss, ojämna andetag. Jag stängde av känslorna med vilje. Vi låtsades som om alltihop var fullkomligt normalt, en julmiddag efter att jorden har gått under.

Det började regna lätt och den ansträngda feststämningen kroknade. Jag tänkte på bordet hemma i min lägenhet, de mjuka fåtöljerna, den hypnotiserande kolbrasan. Ben tog lite mat men Eleanor tänkte inte äta, det såg jag på henne. Hon var sällan hungrig, som många andra unga kvinnor fast beslutna att upphäva sig själva. Hon tyckte att det var storslaget av henne bara att komma ut. En snutt av en julsång spelade långt bak i halsen på mig, sex korta toner i snabbt stigande följd. Jag kom inte på orden. Åh. Just det. *Let nothing you dismay.*

Ben lade ner sin smörgås – tre halvmåneformade bitmärken. Han hade använt upp all sin artighet och kvar fanns bara växande otålighet, spirande stissig fientlighet, rastlösa blickar som pilade fram och tillbaka mellan honom och Eleanor, glimtar av förakt. En eller ett par gånger såg jag henne vässa sin smala skära till mun mot mig, som om hon var på väg att yttra någon besk och obehaglig sanning. Jag tog fram en liten träask med marmeladkonfekt (varför gjorde jag det?), öppnade balsaträlocket med de äppelgröna bokstäverna på, lyfte upp silverpappret med puder på baksidan, som omslaget i ett paket cigaretter. Under folien låg ett vaxat vitt pappersark och under det rådde pastellfärgad ordning och rikedom: rosa och citrongula rutor i elva perfekta väldoftande rader, rosa gul rosa gul, under ett fint skikt florsocker med majsstärkelse, samma konsistens som torr snö. De skakade förstås på huvudet båda två. Efter marmeladkonfekten hade jag inget mer att komma med, min trollerilåda var tom. Ögonblicket växte sig allt skörare. Omkring mig lyste grönskan med sin frånvaro, det ålderstigna gräset var lerigt och fullt av kartonger och fimpar och burkar; de växter som fanns såg stympade och försummade ut. Jag slutade inte att le, mildt och lugnt, men i hjärtat tänkte jag att det här kanske var den sorgligaste tilldragelsen i mitt liv.

Jag har varit med om sorgligare sedan dess förstås, och i mitt bedrägliga minne fick den dystra sammankomsten, sedd ur en viss spetsig vinkel, ett skimmer av kantig

charm, som ett klassiskt albumomslag kanske, eller en stillbild från någon svårmodig men älskad europeisk film: den nervösa äldre kvinnan som med folklig beslutsamhet riggar upp för ett svajigt julfirande. De nakna trädens inbrända silhuetter – allt det där. Jag visste att jag var den tråkiga, trög av intentioner och konventioner, och det vackra sköra paret – två mystiska avlägsna öar – stod emot, lät mig hållas, drog sig undan, härdade ut. Minnen förändras förstås lite grann varje gång man tar fram dem, proportionerna måste justeras för att man ska kunna använda dem eller för att de ska kunna använda en själv. Men det var en så väldigt svår dag.

Vi sa hejdå. Vid det laget var de glasartade i ögonen av tristess. Eleanor vred på huvudet när jag skulle kyssa henne så att mina läppar bara möttes av hår. Om någon med alldeles för lite eller alldeles för mycket finkänslighet frågade: »Fick du träffat Eleanor under lovet?» skulle jag åtminstone ärligt kunna svara att –

»Mamma?»

»Ja?»

»Vill berätta en sak?»

»Javisst.»

»Ska ha barn«, sa hon. »En liten flicka.»

Jag såg något glimta till i hennes ögon och slog armarna om henne. »Vad behöver du?»